

بسم الله الرحمن الرحيم

احادیثی که در آن‌ها از «رایه» و «لواء» یاد شده است

(ترجمه)

سؤال:

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

حالتان چطور است شیخ بزرگوار ما؟ شیخ بزرگوار ما، یک سوال دارم:

احادیثی که درباره «رایه» (پرچم) رسول الله صلی الله علیه وسلم سخن گفته‌اند چندتا اند و میزان صحت آن‌ها چگونه است؟ اگر ممکن است، هنگام نقل روایت، صحت سند را نیز یادآوری فرمایید.

جواب:

وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته!

در باره لواء و رایه و نوشته روی آن‌ها، در کتاب‌های ما به خصوص در کتاب «الأجهزة»، ص ۲۰۰ چنین آمده است:

«برای دولت، لواءها و رایه‌ها وجود دارد و این امر از آنچه در نخستین دولت اسلامی برپا شده توسط رسول الله صلی الله علیه وسلم در مدینه منوره وجود داشت، استنباط شده است. توضیح آن چنین است:

۱. از دید لغت؛ به هر دو «لواء» و «رایه» واژه «عَلَم» (پرچم) اطلاق می‌شود. در قاموس المحيط، در ماده (رَوِي) آمده است: «... والرَّايَةُ العَلَمُ، جمع آن رِايَاتٍ...» و در ماده (لَوِي) آمده است: «... واللَّوَاءُ با مد عَلَم است، جمع آن أَلْوِيَةٌ...»

سپس شریعت، از نظر کاربرد، برای هر یک معنای شرعی ویژه‌ای مقرر کرده است، به شرح زیر:

الواء: سفید است و بر آن با خط سیاه نوشته می‌شود: «لا إله إلا الله محمد رسول الله»، لواء برای امیر لشکر یا فرمانده سپاه بسته می‌شود؛ نشانه جایگاه اوست و هرجا او باشد، لواء نیز با او می‌گردد. دلیل بستن لواء برای امیر لشکر، این حدیث است:

«أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَلِوَاؤُهُ أَبْيَضُ» (روایت ابن ماجه از جابر)

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم در روز فتح مکه داخل مکه شد؛ درحالی‌که لواء شان به رنگ سفید بود.

و نیز روایت انس از نزد نسائی:

«أَنَّهُ ﷺ حِينَ أَمَرَ اسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ عَلَى الْجَيْشِ لِيَغْزُوا الرُّومَ عَقَدَ لِوَاءَهُ بِيَدِهِ»

ترجمه: وقتی رسول الله صلی الله علیه وسلم اسامه بن زید را فرمانده لشکر تعیین نمود تا با روم بجنگد لواء را به دست آن داد.

رایه؛ سیاه است و بر آن با خط سفید نوشته می‌شود: «لا إله إلا الله محمد رسول الله»، رایه همراه فرماندهان واحدهای لشکر (کتاب، سربها و دیگر واحدهای نظامی) است. دلیل آن این است که رسول الله صلی الله علیه وسلم در حالی که خود فرمانده لشکر در خیبر بودند فرمودند:

«لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، فَأَعْطَاهَا عَلِيًّا» (متفق علیه)

ترجمه: فردا رایه را به دست کسی می‌دهم که الله و رسولش را دوست دارد و الله و رسولش نیز آن را دوست دارند، سپس فردای آن رایه را به دست علی (رضی الله عنه) داد.

پس علی رضی الله عنه در آن زمان فرمانده کتیبه در لشکر به شمار می‌رفت. و نیز در حدیث حارث بن حسان بکری آمده است:

«قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمُنْبَرِ، وَبِلَالٌ قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْهِ مُتَقَلِّدٌ السَّيْفَ بَيْنَ يَدَيْ الرَّسُولِ ﷺ، وَإِذَا زَايَاتٌ سُودٌ. فَسَأَلْتُ: مَا هَذِهِ الزَّايَاتُ؟ فَقَالُوا: عَمْرُوبُنُ الْعَاصِ قَدِمَ مِنْ غَزَاةٍ».

ترجمه: ما به مدینه آمدیم، پس دیدیم که رسول الله صلی الله علیه وسلم بر منبر قرار دارند و بلال رضی الله عنه در پیش روی ایشان ایستاده است، در حالی که شمشیر را حمایت کرده و در برابر رسول الله صلی الله علیه وسلم قرار دارد و پرچم‌های سیاه نیز دیده می‌شد، پس پرسیدم: این پرچم‌ها چیست؟ گفتند: عمرو بن العاص رضی الله عنه از یک غزوه بازگشته است.

مقصود از عبارت «فَإِذَا زَايَاتٌ سُودٌ» این است که پرچم‌های سیاه متعددی با لشکر بوده است؛ در حالی که امیر لشکر یک نفر بود عمرو بن العاص و این نشان می‌دهد که آن رایه‌ها همراه رؤسای کتائب و واحدها بوده‌اند.

افزون بر آنچه گذشت، حدیثی را نیز می‌افزایم که طبرانی آن را در المعجم الأوسط (۲۲۳/۱) روایت کرده است:

۲. احمد بن رشدین برای ما روایت کرد، گفت: عبدالغفار بن داود، ابو صالح حرانی، برای ما روایت کرد، گفت: حیّان بن عبیدالله برای ما روایت کرد، گفت: ابو مجلّز لاحق بن حمید، از ابن عباس روایت کرده است که گفت:

«كَانَتْ زَايَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سَوْدَاءَ وَلِوَاؤُهُ أَبْيَضُ، مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ».

ترجمه: پرچم رسول الله صلی الله علیه وسلم سیاه بود و لوائی ایشان سفید بود و بر آن نوشته شده بود: لا اله الا الله محمد رسول الله.

این حدیث از ابن عباس جز با همین سند روایت نشده است و در نقل آن، حیّان بن عبیدالله به تنهایی روایت کرده است. حیّان را ابن حبان در کتاب الثقات (۲۳۰/۶) ذکر کرده و ابوحاتم نیز در الجرح والتعديل (۲۴۶/۳) درباره او گفته است: "صدوق" (راستگو است)

به هر حال، مسئله «لواء» و «رایه» مسئله‌ای شناخته شده و مشهور است و رایه در صدر اسلام سایه بان مسلمانان بود و به توضیح بیشتر نیاز ندارد.

امید است آنچه گفته شد کفایت کند و الله سبحانه و تعالی داناتر و حکیم‌تر است.

و السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

برادرتان عطاء بن خلیل ابو الرشته

۲۸ شعبان ۱۴۴۶ ه.ق.

۱۶ فبروری ۲۰۲۶ م.

مترجم: مصطفی اسلام